

גאונות יהיידה

ד"ר חני מן שלוי, חלוצת המחקר בתחום השפעת השירות הצבאי על גידול ילדים, לא חשבה שיום יבוא ובתה, ד"ר אפרת שלוי ליבוביץ, תהפוך לחוקרת השנייה בישראל העוסקת באותו תחום בדיוק • כעת, רגע לפני שיציגו את ממצאיהן בכנס כנרת לצבא-חברה שנפתח היום, הן מספרות על הבחירה להקדיש את חייהן לאותו מקצוע ומסבירות מה באמת עומד מאחורי הירידה במוטיבציה לגיוס: "הצבא הוא כבר לא רק מקום שבו אתה מגן על המדינה"

גלית עדות | צילום: אלוני מור

כילי לתרום את הגוף", מוסיפה מן שלוי. "התרה העתידית לחיי הבן גורמת לאם ללחוץ עליו להתפתח באופן שיענה על צרכיה ולא על צרכיו כאדם נפרד, עם צילום רגשי משלר".

"הסיבה לכך שהנושאים הללו עדיין לא נחקרים יותר ויותר היא מתוך ההבנה שהצבא הוא גוף מרכזי בחיים בישראל, והוא משפיע על רבדים רבים מעבר לביטחון הלאומי. הוא מעצב את הגבריות, הנשיות, מערכות משפחתיות וזוגיות, המבנה הנפשי האישי ומיקומים מגדריים, והוא בעיקר מורכב מהפרטים שהם החברה", מסכמת שלוי ליבוביץ. "המחקר הצבאי-חברתי חשוב להבנת שתי המערכות, ובאמצעות ההבנת המחקריות נוכלל ביחידים וכחברה להסיק מסקנות ולהתפתח. ללא הבנת אלו, אנו כבובות מרינטה שמתנוטלות על ידי כוחות חיצוניים" •

שות, ואז הוא נורק לצבא ונוקק לזוהר גבריות. אבל הגבר הזה לא מחובר לאופן שבו הוא גרל, וננפשו מתרחש תהליך פיזול".

נראה כי ממצאי המחקרים של שתיהן יחד יכולים להסביר את הירידה במוטיבציה להתגייס לירות הקרבות, כפי שגורמת בשנים האחרונות. מן שלוי קור שרת זאת לתוכנית הסדרת של האמא, ושלו ליבוביץ לתהליכים שעוקרת הן ברדה. "הצבא הוא לא רק מקום שבו אתה מגן על המדינה", אומרת האחרונה. "בעולם שבו הפרט רואג לעצמו, החייל מבין שהוא יכול לנצל את השירות הצבאי למנוף לאורחות. אתה יכול להיות יוצא שיטת עם רשת של קשרים שתסייע לך בעתיד, ואתה יכול להיות בוגר 8200 שמרוויח משכורת יפה אחרי השחרור".

"כמו שאמרתי לי אתה האמהות: שהילד שלי ילך למודיעין או למחשבים ויתרום

במחלק שירותם הצבאי. כך, במקום שהי קונפליקט יהיה תוך-איש, שני ההורים ממולכדים רק בגלל הרעה שלהם ולא בגלל המציאות".

לא לתרום את הגוף

שינוי גוסף שחל בדימוי של החייל ובא לירי ביטוי במחקרה של שלוי ליבוביץ הוא הנוכחות ההומוארוטית בצילומי החיילים, כפי שהתפרסמו בעיתון "בני חנה". "באותה התבונה הופיעה תמונה של חייל במדים עם מסכת אב"כ על פניו ונעלי עקב ארוטיות ונבירות על רגליו", היא מתארת. "הממצא האופטימי ביותר שלי היה שלנו כחברה יש יכולת לבצע שינוי אמיתי במיקומים המגדריים של הפרטים במקומות כמו הצבא. ולתקשר רת, שהיא צינור המידע, יש תפקיד מר כוז בכך".

"השאלה היא אם אותו חייל יכול להביא לירי ביטוי את החלקים האינטגרטיביים שבו, הרכיבים והקשים, או שהוא לא יכול להרשות זאת לעצמו", אומרת מן שלוי. "שאלה נוספת היא אם הימצאותה של האם והעובדה שלא התאפשר לו לקבל את אביו כמודל לחיקוי גברי משי קפת בעיה של החייל עם הגבריות שלו".

"בניגוד לאמא שלי, שמעבירה ביקורת על החייל של אמא, אני רואה את היתרון נות", מבחירה שלוי ליבוביץ. "בסוף אני חנו שלוחים נערים לצבא וצריך לראות את התהליכים המורכבים שמתרחשים שם ואת החיבור של החברה אליהם".

אמא עונה: "בגלל האופן שבו הילד גדל לא מתאפשר לו לעבור תהליך התנגדות רציף. עדי גיל 18 הוא חי בפינוק ובהגנת תר בעולם, כלי קונפליקטים וכלי ררי

ב"תקופה מאוד קצרה התחפכה המהות של הצבא. חיילי צילום אילוסטרציה: דולטור

הילך. זה תהליך מדיני שמתרחש לאורך כל שנות ילדותו של הבן ועד הצבא. בראשית ימי המדינה התפיסה הייתה שהגורים שלוחים את ילדיהם לצבא כדי להגן על חייהם ועל המדינה. בתקופה מאור קצרה התחפכה המהות של הצבא, ובפנטזיה הלא מודעת של האמהות היא הפך למקום שמסכן את חייו של הבן. ישנה הארה של החרדה שלא מגובה בנתונים. ברשימת הנפילים שמונה כיום כ-25 אלף איש נכללים חילי מערכות ישראל מ-1873, כמו גם חיילים שנהרגו בתאונות, ממחלות או כאלו שהתאבדו

"נדלנו עם הידיעה שצריך להעלות למודעות נושאים שמכריעים לנו ולנסות לתקן אותם". מן שלוי ובתה שלוי ליבוביץ'

הקרבן".
 לדברי שלוי ליבוביץ', ההתפתחות ברימוי החייל הקרבי והגברי התרחשה ב-1988, כשחיילים מהמגזרים הילו רמעות על שני לוחמים מהיחידה שנה רגו בקרב. המראות עוררו מילומס רב בשאלה אם חיילים יכולים לכבות על חבריהם לנשק. "החיילים תמרו בכך, אבל לא היתה לגיטימציה חברתית או תקשורתית להראות את הבכי", אומרת שלוי ליבוביץ'. "עלתה השאלה אם הבכי

ש"ר חני מן שלוי יצאה מלשכת הגיוס בעיניים אדומות לאחר ששלחה את בנה לטירונות, היא הבינה שהרגע הזה התבשל בתוכה מהש"ר ניהה שבה טכנאית האולטרסאונד הב"ר טה בצנ וביושרה לה: יש לך בן. "ראיתי את ההורים נפרדים מהבנים והשבתי על החרדה הלא מודעת מפני הגיוס שמלווה אותנו כל החיים ועל השפעתה על האופן שבו אנחנו מגדלים בנים בישראל", היא אומרת.

ד"ר אפרת שלוי ליבוביץ':
"בשנות ה-90 הפכה החברה הישראלית מקולקטיביסטית לאינדיבידואליסטית. אז נכנס המונח 'הורות הליקופטר', שמתאר את ההורים שמרחפים מעל ראשי הילדים כל הזמן, והתחילו להתפרסם תמונות של חיילים עם האמהות שלהם"

ד"ר חני מן שלוי:
"זה המשך תהליך האינפנטיליזציה של החייל. יש לו עדות בתמונות האמא שבאה עם סירים לבסיס להאכיל את הילד. זה תהליך מדאיג. בראשית ימי המדינה התפיסה הייתה שההורים שולחים את ילדיהם לצבא כדי להגן על המדינה. הוא הפך למקום שמסכן את חייו של הבן"

הוא נבד, ומה זה בכלל אומר על הצבא שחיילים כוכים כלוויית. אבל הם לא רק חיילים - הם עדיין ילדים. אחרי הביקורות והולול על הגבריות החלשה, הייתה הכלה וקבלה של החברה וגם לגני טימציה לבכי".

הויקה של ההורים לצבא ולווחות הקי רבות היא עוד ממשק המחבר בין המחקר של הבת לזה של האם. האבות במחקר של מן שלוי הם, לדבריה, "מסוגלים". "הגברים בישראל עוברים תהליך של גיבוש הזהות הגברית בצבא", היא מס' בירה. "אחד התפקידים של האב הוא לה ביא עצמו כמודל חייוי נברי לבנו. אולם אם הוא יביא את המודל מהצבא, הבן שלו ירצה לחקות אותו, ובכך האב יהיה אחד ראי על סיכון חייו בנו. מדי פעם במח' הקי הור האבות מכיעים את רעתם בקול ענות חלושה. 'הילד לא יקשיב לך', הם היו אומרים לאם, או 'תעזבי אותו', אבל קולם לא נשמע. גם כשחיילים נהר' גים, האבות שלהם לא נוכחים בשית', והתקשורת עוסקת בעיקר באמהות השכולות".

אבל לדברי מן שלוי, גם האמהות הישראליות נמצאות במלכוד: "תפקי"

או החליטה ד"ר מן שלוי, פסיו כואליטיקאית ומנהלת המרכז הפסיו כואליטי הווגי והמשפחתי, לבחון את נושא על ידי מחקר שבו שאלה הורים לבנים בשלבי מעבר - לפני עלייה לכי תה א, בר מצוה או גיוס - על מחש' בתוהם בנושא גידול ילדים. "הבנת' שעצם הריעה שיש להם בן מעמיסה עליהם חרדה לחיו של הבן, שלעתים היא מודעת ולפעמים לא", היא מספרת. "אותה חרדה מעצבת את רפסיו האמהות והאמהות שלהם ומיצרת מתח ביחסים הווגיים. כל חוגות ויברו באותה שפה: האמהות הפגינו רפסיו הגנת יתר, מער' רבות יתר והתערבות כפריטותם של הבנים. הן לא נתנו לבנין להתרחק מהן או לגבש את האפיונים והחלקים שמי' התברים לזהות גברית". לדברי ד"ר מן שלוי, היא לא תשכח את אותה אמא שסיפרה לה: "כשבני בן השש מטפס על עץ, אני אומרת לו 'סתכל למטה, אפשר ליפול', שלא יקפוץ לי אחר כך לתוך האש".

"כשיצאתי לדרך, הופתעתי שלא נכ' תבה מילה על המשמעות הרגשית והחי' ברית של התנאים המיוחדים בחברה הישראלית, שאין כמותם בעולם", מס' פרת מן שלוי, שממציא מחקרה פורסמו בספר "מהאולטרסאונד לצבא" ב-2016, אם מן שלוי היא הוקרת הראשונה שבי' תנה את נושא הצבא בהבט ה"רך" שלא קשור לנושא ביטחון נטר, הוקרת הש' ניהה שנדרשה לנושא הייתה רווקא בתה, ד"ר אפרת שלוי ליבוביץ', חוקרת מנדר, צבא, תקשורת וחברה, מרצה במכללה האקדמית אונו וחברה באגודת חוקרי צבא-חברה. השתיים יציגו את ממצאיהן בכנס כרת הרביעי של אגודת חוקרי צבא-חברה, שנפתח היום.

"חונכתי לראיה ביקורתית בבית שבו הייתה מודעות ועשייה חברתית", מס' בירה שלוי ליבוביץ'. "גדלתי בבית דתי לאומי, וכשהוריים שלנו לא הסכימו עם החינוך שקיבלנו בבית הספר, הם הקימו בית ספר פלורליסטי. גדלנו עם הידיעה שצריך להעלות למודעות נושאים שמי' פריעים לנו ולנסות לתקן אותם".

לגיטימציה לבכי

שלוי ליבוביץ' בתנה במחקרה את השינוי שחל ברימוי החייל, מלוחם לר' גיש, ואת השינוי שחל ברימוי החיילת, מרגישה ללוחמת, דרך הטקסטים והת' מונח שהופיעו בעיתון "במחנה" מאז קום המדינה. בכך היא למעשה משלימה את הממצאים שהעלתה אמה.

"רימוי החייל עם קום המדינה היה הגיבור האמין, בהיר העור והשער", מספרת מן שלוי. "בעל מראה אשכנזי ורוח. לא תראי רימוי של חייל שמן, ואם הוא הופיע, גלוה אליו טקסט שגינה את זה. ברימוי הור יש נגנגנו הנגה לא מודע של התגברות על הטראומה והודעה עם

רה של האם הוא לגדל את בנה ולשמור עליו, ובכימונן לאפשר לו לעבור תהליך של נפרדות שבמהלכו הוא יאמץ והות גברית. מאחר שבישראל המודל הגברי הוא הקרבי, פרופיל 97, אם האם תא' פשו לבנה להפוך לגבר ישראלי קרבי, היא תבנוד בתפקידה לשמור על חיו, ואם תשמור עליו קרוב אליה, היא בוגרת בתפקידה להתפתחות".

"בשנות ה-90 חל תהליך בחברה היש' ראלית שהפך אותה מקולקטיביסטית לאינדיבידואליסטית", אומרת שלוי ליבוביץ'. "זה המקום שבו נכנס לתמונה סירים גדולים לבסיס כדי להאכיל את